

Pohjoismainen kuurosokeuden toimintakyvyn arviointimateriaali

Pohjoismainen hyvinvointikeskus
yhteistyössä Kuurosokeusalan
pohjoismaisen johtajafoorumin kanssa

Sisällysluettelo

Foreword	2
1 Johdanto	4
2 Johdanto pohjoismaiseen kuurosokeuden toimintakyvyn arviointimateriaaliin	7
3 Johdanto aistien käytön havainnointiin	12
4 Havainnoinnin käyttäminen menetelmänä	16
5 Lääketieteelliset ja henkilökohtaiset tiedot	17
6 Aistien toiminnan arviointi	32
7 Haastattelumenetelmän käyttö	34
8 Lääketieteelliset ja henkilökohtaiset tiedot	35
9 Haastattelun pohjalta tehtävä arviointi	41
10 Aistien toiminnan arviointi	59
Lähdeluettelo	60
Tietoa julkaisusta	62

Kuva: Mostphotos

Foreword

The Nordic material for assessment of functional deafblindness has been created through close collaboration between the Nordic Welfare Centre and the Nordic Leadership Forum for Deafblind Issues. The purpose of this material is to strengthen a shared understanding of the population and functional deafblindness, to support professionals who work with identifying combined vision and hearing impairments. It is intended as a practical tool to support assessors in their professional evaluations.

The material builds on the earlier work by Rødbroe and Andersen and has been updated according to the Nordic definition of deafblindness and the International Classification of Functioning, Disability and Health. It provides a framework for understanding deafblindness, guidance on relevant medical and personal information, observation points and interview questions, and a structure for making an overall assessment of sensory function in everyday situations. The material is available in all Nordic languages and in English, ensuring that professionals across the region have equal access to the same tools and knowledge.

We want to express our sincere thanks to the authors and specialists provided by the Nordic Leadership forum. We also thank the working group and the many professionals who contributed with expertise and verification throughout the process consisting of Annika Maria Johannessen, Anne Sofie Fjær Løvbrøtte, Lone Rømer Jensen, Bettina Kastrup Pedersen, Cathrine Olesen, Louise Hassing, Karina Højbjerg Seiler, Odd-Erik Madsen, Kirsten Frandsen, Gørn Andreas Gregor Caspian Forsgren and Rasmus Hougaard Pedersen. Their efforts have been

essential for ensuring the quality and relevance of this publication.

The Nordic material for assessment of functional deafblindness has been created through close collaboration between the Nordic Welfare Centre and the Nordic Leadership Forum for Deafblind Issues. The purpose of this material is to strengthen a shared understanding of the population and functional deafblindness, to support professionals who work with identifying combined vision and hearing impairments. It is intended as a practical tool to support assessors in their professional evaluations.

The material builds on the earlier work by Rødbroe and Andersen and has been updated according to the Nordic definition of deafblindness and the International Classification of Functioning, Disability and Health. It provides a framework for understanding deafblindness, guidance on relevant medical and personal information, observation points and interview questions, and a structure for making an overall assessment of sensory function in everyday situations. The material is available in all Nordic languages and in English, ensuring that professionals across the region have equal access to the same tools and knowledge.

We want to express our sincere thanks to the authors and specialists provided by the Nordic Leadership forum. We also thank the working group and the many professionals who contributed with expertise and verification throughout the process consisting of Annika Maria Johannessen, Anne Sofie Fjær Løvbrøtte, Lone Rømer Jensen, Bettina Kastrup Pedersen, Cathrine Olesen, Louise Hassing, Karina Højbjerg Seiler, Odd-Erik Madsen, Kirsten Frandsen, Gøran Andreas Gregor Caspian Forsgren and Rasmus Hougaard Pedersen. Their efforts have been essential for ensuring the quality and relevance of this publication.

Samuel Engblom

Director

Gøran Andreas Gregor Caspian Forsgren

Senior Adviser, deafblind field

Kuva: Mostphotos

1 Johdanto

1.1 Pohjoismainen kuurosokeuden toimintakyvyn arviointimateriaali

Pohjoismainen kuurosokeuden toimintakyvyn arviointimateriaali on kehitetty pohjoismaisten ammattilaisympäristöjen välisessä yhteistyössä. Materiaali perustuu pohjoismaiseen kuurosokeuden määritelmään, ja se on aiemman arviointimateriaalin tarkistettu ja päivitetty jatkoversio. Tavoitteena on ollut edistää yhtenäisempää ja tunnistettavampaa toimintakyvyn arviointikäytäntöä Pohjoismaissa.

Materiaali perustuu toiminnalliseen näkemykseen kuurosokeudesta, ja sitä voidaan käyttää sekä synnynnäisen että myöhemmin kehittyneen kuurosokeuden kohdalla. Se perustuu ICF-luokitukseen (International Classification of Functioning, toimintakyvyn kansainvälinen luokittelujärjestelmä) ja tukee sen arvioimista, miten näkökykyä, kuuloa ja kehollista taktiilisuuutta käytetään arjessa. Arviointi perustuu useisiin tekijöihin, joita ovat muun muassa yhteinen ammatillinen viitekehys, asiaankuuluvat lääketieteelliset ja henkilökohtaiset tiedot, havaintoindikaattorit sekä haastatteluoppaat. Yhdessä ne muodostavat perustan aistien toiminnan kokonaisvaltaiselle arvioinnille.

1.2 Tausta

Pohjoismailla on pitkät perinteet yhteistyöstä kuurosokeuteen liittyvien tietojen, palveluiden ja arviointien parissa. 1980-luvulta lähtien on ollut käytössä sekä yhteinen pohjoismainen kuurosokeuden määritelmä että yhteinen

arviointimateriaali. Määritelmää on muokattu useita kertoja, viimeksi vuonna 2024. Siinä korostetaan toimintakykyä pelkkien lääketieteellisten tekijöiden sijaan.

Aiempaa arviointimateriaalia on päivitetty vain rajoitetusti määritelmän muutosten ja alan uusimman tiedon mukaan. Samalla kuurosokeuden toimintakyvyn arviointikäytännöt ovat kehittyneet eri tavoin eri Pohjoismaissa. Tämä on luonut tarpeen päivitetylle materiaalille, joka voi edistää yhteisymmärrystä ja yhtenäisempiä toimintatapoja koko alueella.

1.2.1 Pohjoismainen määritelmä

[Pohjoismaisen määritelmän](#) mukaan kuurosokeus on näkö- ja kuulovamman yhdistelmä, joka on niin vaikea, että aistit eivät juurikaan pysty korvaamaan toisiaan. Kuurosokeus on siis oma erillinen vammansa. Seuraukset voivat vaihdella, mutta ne vaikuttavat usein kanssakäymiseen, tiedonsaantiin, suunnistautumiseen sekä mahdollisuuteen liikkua turvallisesti ja vapaasti.

Määritelmässä korostetaan, että vakavuusasteeseen ja seurauksiin vaikuttaa useita tekijöitä, kuten aistivamman ilmenemisen ajankohta, sen pysyvyys tai eteneminen sekä mahdolliset muut vammat. Kun näkökyky ja kuulo eivät voi korvata toisiaan, muista aisteista – erityisesti tuntoaistista – tulee erityisen tärkeitä.

1.2.2 Ympäristön merkitys toimintakyvyn arvioinnissa

Kuurosokeuden toiminnallinen näkemys perustuu ICF-luokitukseen. Siinä korostetaan yksilön ja ympäristön välistä vuorovaikutusta. Toimintakyky ymmärretään asiaksi, johon vaikuttavat sekä yksilölliset edellytykset että ympäristön mukauttaminen. Kuurosokeutta siis arvioidaan sekä aistivamman vaikeusasteen että sen perusteella, miten ympäristö voi joko vaikeuttaa tai helpottaa toimintakykyyn liittyviä haasteita.

Toimintakyvyn arvioinnissa on siksi tärkeää tarkastella, miten henkilö käyttää aistejaan käytännön tilanteissa ja miten muut henkilöt sekä ympäristö voivat tukea sitä. Toimintakykyä ei voida arvioida irrallaan siitä sosiaalisesta ja käytännön kontekstista, jossa henkilö elää.

1.3 Tarkoitus

Materiaalin tarkoituksena on tukea kuurosokeuden toimintakyvyn arviointia. Kuurosokeus ymmärretään tässä diagnoosin sijaan toiminnalliseksi tilaksi. Arvioinnissa kerätään asiaankuuluvaa lääketieteellistä, koulutuksellista ja muuta ammatillista tietoa kokonaisarvion pohjaksi.

Arvioinnin tulisi auttaa selvittämään, onko henkilöllä toiminnallinen kuurosokeus. Tulosta voidaan myöhemmin käyttää pohjana tuki- ja sopeuttamistoimien suunnittelussa. Prosessissa edellytetään monialaista yhteistyötä, ammatillista harkintaa ja yksilöön liittyvien eettisten tekijöiden huomioimista.

Kuva: Mostphotos

2 Johdanto pohjoismaiseen kuurosokeuden toimintakyvyn arviointimateriaaliin

2.1 Materiaalin jäsentäminen

Pohjoismaisen kuurosokeuden toimintakyvyn arviointimateriaalin käyttö edellyttää korkeatasoista ammatillista osaamista, joka on kerrytetty sekä kokemuksen että muodollisen koulutuksen kautta. Ennen materiaalin käyttöä on oltava perustiedot kuurosokeudesta ja toimintakyvyn arvioinnista.

Materiaali on jäsennelty useaan osaan: johdantoon, jossa kuvataan käytön keskeiset edellytykset, lyhyeen katsaukseen aisteista ja kahteen mahdolliseen arviointitapaan – havainnointi- ja haastattelupohjaiseen. Kummassakin noudatetaan samaa rakennetta, ja niitä voidaan yhdistellä tarpeen mukaan.

Arviointi sisältää näkökyvyn, kuulon ja kehollisen taktiilisyyden toimintakyvyn arvioinnin. Tämä toteutetaan lääketieteellisten ja henkilökohtaisten tietojen, asiaankuuluvien tutkimusten sekä havaintoindikaattorien ja/tai haastatteluoppaan tarkastelun perusteella. Arvioinnit on jäsennelty kolmen osa-alueen mukaisesti: kanssakäyminen ja vuorovaikutus, tiedonhankinta sekä suunnistautuminen ja itsenäinen liikkuminen. Näitä osa-alueita tulee tarkastella suhteessa henkilön sosiaaliseen elämään. Arviointi päättyy aistien toiminnan yleiseen laadulliseen arvioon ja johtopäätökseen siitä, täyttyykö kuurosokeuden toiminnallinen määritelmä.

2.2 Viitekehys pohjoismaiselle kuurosokeuden toimintakyvyn arviointimateriaalille

2.2.1 Toiminnallinen näkemys

Pohjoismainen kuurosokeuden määritelmä perustuu toiminnalliseen näkemykseen, jossa kuurosokeus tunnistetaan sen perusteella, miten aistivammojen yhdistelmä vaikuttaa toimintaan ja osallistumiseen. Toimintakyvyn arviointi edellyttää eri ammattikuntien välistä monialaista yhteistyötä. Ne voivat yhdessä kuvata henkilön toimintakykyä, tuen tarvetta ja kehitysmahdollisuuksia (Videnscenter for Døvblindføde, 2007).

Arviointi edellyttää myös lääketieteellisen tiedon, virallisten testien ja muun asiaankuuluvan tiedon ymmärtämistä sekä esimerkiksi iän, kehityksen, elämäntilanteen sekä muiden yksilöllisten ja ympäristöön liittyvien tekijöiden huomioimista.

2.2.2 Dynaaminen arviointinäkökulma

Materiaali perustuu dynaamiseen arviointinäkökulmaan, etenkin havaintoindikaattorien kohdalla. Dynaamisen arvioinnin tarkoituksena on saada tietoa henkilön oppimis- ja kehitysmahdollisuuksista muun muassa tarkastelemalla muutoksia, jotka ilmenevät alustavan havainnon ja tuen saannin jälkeisen tilanteen välillä (Johannessen, Nicholas, & Nummedal, 2020).

Käytännössä tämä tarkoittaa lähtötason määrittämistä, erilaisten mukautusten kokeilemistä ja sen arvioimista, miten henkilön aistien toiminnallinen käyttö muuttuu. Jos kuurosokeuden tunnistamiseen liittyy epävarmuustekijöitä, tarvitaan toimenpiteitä, joilla vahvistetaan tai kumotaan olettamukset toiminnallisesta kuurosokeudesta.

2.2.3 Mahdollisuudet ja haasteet

Kuurosokeuteen liittyy usein merkittäviä ympäristöön liittyviä haasteita, ja se voi rajoittaa toimintaa ja osallistumista. Arvioinnissa on siksi kiinnitettävä huomiota sekä näkö- ja kuulovamman seurauksiin että henkilön voimavaroihin ja kehitysmahdollisuuksiin.

Materiaalissa keskitytään erityisesti siihen, miten kehollinen taktiilisuus voi korvata heikentynyttä näkökykyä ja kuuloa kanssakäymisen, tiedonhankinnan sekä suunnistautumisen ja itsenäisen liikkumisen osa-alueilla. Arvioinnissa tulisi sekä selvittää rajoitteet että tarjota tietoa kompensoivien keinojen tarjoamista mahdollisuuksista.

2.2.4 Osa-alueisiin perustuvan näkökulma

Toimintakyvyn arviointi on jäsenneilty materiaalissa pohjoismaisen määritelmän osa-alueiden mukaisesti: kanssakäyminen, tiedonhankinta sekä suunnistautuminen ja itsenäinen liikkuminen. Nämä osa-alueet ovat erittäin tärkeitä henkilön sosiaalisen elämän kannalta, mistä syystä sosiaalista elämää on vaikea erottaa erilliseksi osa-alueeksi.

Osa-alueet muodostavat kokonaisvaltaisen viitekehyksen, jonka avulla voidaan havainnollistaa, miten aistivammojen yhdistelmä vaikuttaa toimintakykyyn. Niiden pohjalta arvioidaan, täyttyykö kuurosokeuden toiminnallinen määritelmä, ja ne auttavat varmistamaan, ettei arviointi jakaudu kolmeksi erilliseksi näkökyvyn, kuulon ja tuntoaistin arvioinniksi.

2.3 Huomioitavaa ennen materiaalin käyttämistä

2.3.1 Soveltaminen

Materiaalin käyttö edellyttää tietoa kehityksestä, näkökyvystä, kuulosta ja kehollisesta taktiilisuudesta sekä kokemusta toimintakyvyn arvioinnista. Arvioinnissa tarkastellaan, missä määrin havaintoindikaattorit tai haastattelukysymykset ovat yksilön kannalta merkityksellisiä.

Havainnointi ja haastattelut tulee suunnitella huolellisesti painottaen kumppanien pätevyyttä, käytännön mukautuksia, turvallisuutta ja ymmärrystä siitä, miten päivittäinen vointi ja tilanne voivat vaikuttaa toimintakykyyn (Bøttcher & Dammeyer, 2020).

2.3.2 Etiikka ja osaaminen arviointikontekstissa

Eettiset näkökohdat ovat olennainen osa arviointiprosessia. Arvioijan on huomioitava keskeiset eettiset periaatteet, kuten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen, hyvään pyrkiminen ja oikeudenmukaisuus (Beauchamp & Childress, 2019).

Arviointi on toteutettava henkilön koskemattomuutta kunnioittaen, ja arvioijan tulee edetä siltä pohjalta, että henkilö itse on oman elämänsä asiantuntija.

2.3.3 Tieteenalojen välinen yhteistyö

Kuurosokeuden monimuotoisuuden vuoksi toimintakyvyn arviointi edellyttää tiivistä eri tieteenalojen välistä yhteistyötä (Videnscenter for Døvblindfødt, 2004; 2007). Havaintoja ja haastatteluja tulisi täsmentää yhteistyössä asianomaisen henkilön, sukulaisten ja asiaankuuluvien ammattilaisten kesken.

Monialainen yhteistyö edistää ymmärrystä ja luo pohjan erityispalveluille, jotka voivat vahvistaa oppimisen ja kehityksen edellytyksiä (Nordens velferdssenter, 2016).

2.3.4 Tulkin ja oppaan käyttäminen

Kun suora kanssakäyminen ei ole mahdollista, tulee järjestää tulkkauk- ja opastuspalveluita. Tulkkien ja kanssakäymiskumppanien on otettava huomioon henkilön aisteihin liittyvät haasteet ja tuettava jäsennettyä tiedonsaantia (Dohm, 2020; Videnscenter for Døvblindfødt, 2007).

2.3.5 Arviointinäkökulmat

Arvioijalla on oltava ennen arvioinnin aloittamista selkeä käsitys tarkoituksesta, menetelmästä ja analyttisestä näkökulmasta. Nämä valinnat ja peruskäsitys yksilöstä vaikuttavat havaintojen tulkintaan ja tehtäviin johtopäätöksiin (Bøttcher & Dammeyer, 2020).

Arvioija voi omaksua erilaisia rooleja, kuten osallistujan tai tarkkailijan roolin tai niiden yhdistelmän. Roolista riippumatta on otettava huomioon, miten arvioijan läsnäolo vaikuttaa arvioitavaan henkilöön.

2.4 Pohjoismaisen kuurosokeuden toimintakyvyn arviointimateriaalin käyttäminen käytännössä

2.4.1 Optimointi

Havainnoinnin aikana vuorovaikutuskumppanin tulee tukea ja kannustaa henkilöä käyttämään käytettävissä olevia aistejaan sekä mukauttaa vaatimukset ja toiminta henkilön edellytysten ja kiinnostuksen kohteiden mukaisiksi (Videnscenter for Døvblindfødt, 2007).

Arjessa käytettävien apuvälineiden on oltava käytössä havainnoinnin ja haastattelun aikana, sillä tämä on ratkaisevan tärkeää toimintakyvyn luotettavien arviointien kannalta.

2.4.2 Havaintoindikaattorien pisteytys

Havaintoindikaattorien pisteytyksen tarkoituksena on tukea järjestelmällistä ja yhteistä arviointikäytäntöä. Pisteet annetaan kanssakäymisen, tiedonhankinnan sekä suunnistautumisen ja itsenäisen liikkumisen osa-alueilla. Ne perustuvat Nicholasin, Johannessenin ja van Nunenin (2019) kuvaamaan neljään vastausvaihtoehtoon. Vaihtoehdot on kuvattu osiossa 5.4.

Pistemääriä tulee tulkita aina laadullisesti sekä kontekstin, eettisten näkökohtien

ja tieteenalojen välisten arviointien valossa. Pistemäärä on työkalu, jota käytetään osana kokonaisvaltaista toimintakyvyn arviointia.

2.4.3 Loppuraportti

Arvioinnin lopuksi laaditaan laadullinen raportti, jossa kuvataan aistien toimintaa. Raportissa tulisi tehdä päätelmä siitä, onko henkilöllä toiminnallinen kuurosokeus, ja antaa tarvittaessa suosituksia jatkoseurannasta ja mukautuksista.

2.4.4 Havaintoindikaattorien tulkitseminen

Pistemäärät voidaan esittää visuaalisesti kaaviossa, mutta kaavio ei ole itsestään selvä. Sitä tulee aina tulkita yhdessä havaintojen, asiayhteyden ja laadullisten kuvausten kanssa, jotta henkilön aistien toiminnallisesta käytöstä saadaan merkityksellistä tietoa.

2.4.5 Haastatteluopas

Jos arvioitavat henkilöt kykenevät ilmaisemaan itseään tavanomaisella kielellä, haastattelua voidaan käyttää menetelmänä tai havainnointia täydentävänä ratkaisuna. Suuntaa-antava haastatteluopas on tarkoitettu keskustelun tueksi kiinteän rakenteen sijaan. Sitä voidaan käyttää sekä yhdessä havaintoindikaattoreiden kanssa että niistä erillään.

Kuva: Mostphotos

3 Johdanto aistien käytön havainnointiin

Tässä luvussa on yleiskatsaus näkökyvyn, kuulon ja kehollisen taktiilisyyden havainnoimisesta kuurosokeuden toimintakyvyn arvioinnin perustana. Tavoitteena on kiinnittää huomiota siihen, miten aisteja käytetään arkielämässä, etenkin havaintoindikaattorien kannalta.

Aistien käytön havainnointi voi olla haastavaa, sillä henkilöillä, joilla epäillään kuurosokeutta, on usein monimuotoisia vammoja. Luonnollisissa tilanteissa tehdyistä, mahdollisesti haastattelulla täydennetyistä havainnosta saadaan tärkeää tietoa siitä, miten jäljellä olevia aisteja käytetään ja miten ne korvaavat toisiaan.

3.1 Näkökyky

Näköaistin avulla saadaan nopeaa ja laajaa tietoa ympäristöstä, ja sillä on suuri merkitys kanssakäymisen, tiedonhankinnan, suunnistautumisen ja itsenäisen liikkumisen kannalta (Befring & Tangen, 2012). Kuurosokeiden tapauksessa on erityisen tärkeää ymmärtää, miten mahdollista jäljellä olevaa näkökykyä käytetään toiminnallisesti vuorovaikutuksessa muiden aistien kanssa.

Jo vähäiselläkin jäljellä olevalla näkökyvyllä voi olla suuri merkitys itsenäisyyden, kanssakäymisen ja suunnistautumisen kannalta, esimerkiksi valon, kontrastien tai ääriviivojen havaitsemisessa. Samalla heikentyneen näkökyvyn käyttäminen voi kuitenkin olla voimavaroja kuluttavaa ja vaatia ympäristöön tehtäviä muutoksia. Toiminnallisessa kuurosokeudessa kuulo ei pysty korvaamaan näkövammaa kokonaan, mikä voi johtaa hajanaisiin aistihavaintoihin.

Arvioinnissa on siksi tärkeää selvittää, miten näkökykyä käytännössä käytetään – myös silloin, kun sekä näkökyky että kuulo ovat heikentyneet – ja miten ympäristö voisi tukea mahdollisen jäljellä olevan näkökyvyn toiminnallista käyttöä mahdollisimman hyvin.

3.2 Kuulo

Kuulo tukee kanssakäymistä, suunnistautumista ja ympäristön ymmärtämistä. Myös heikentyneestä kuulosta voi olla hyötyä ymmärtämisessä ja tunnistamisessa. Kuurosokeilla kuulon toiminta vaihtelee huomattavasti: täydestä kuuroudesta käyttökelpoiseen jäljellä olevaan kuuloon (Mjølnes, 2019).

Kun myös näkökyky on heikentynyt, äänien tulkitseminen ja paikantaminen vaikeutuu. Kuuntelu voi olla silloin vaativaa. Kuulon toiminnallinen käyttö ei ole muuttumatonta vaan voi vaihdella ajan mittaan ja eri tilanteissa.

Kuurosokeuden arvioinnissa on siksi tärkeää keskittyä siihen, miten kuuloa ja kuuntelukykäjä käytetään käytännössä ja millaista tukea tarvitaan jäljellä olevan kuulon toiminnallisen käytön edistämiseksi.

3.3 Kehollinen taktiisuus

Kun näköaisti ja kuulo ovat heikentyneet niin paljon, etteivät ne voi korvata toisiaan, kehollinen taktiisuus nousee keskeiseen asemaan kanssakäymisessä ja vuorovaikutuksessa, tiedonhankinnassa sekä suunnistautumisessa (Nordens Velferdssenter, 2016; Andersen & Rødbroe, 2000).

Kehollisen taktiisuuden aistijärjestelmä käsittää kosketuksen, paineen, värinän, lämpötilan, kivun ja asentoaistin käsittelyn tuntoaistin välityksellä (Nicholas, 2021; Gallace & Spence, 2009). Kehollis-taktiilinen ja haptinen havainnointi voivat tarjota ympäristöstä aktiivisen kosketuksen ja liikkeen välityksellä jäsenneltyä ja merkityksellistä tietoa (Nicholas, Johannessen, & van Nunen, 2019; Prytherch & McLundie, 2002).

Monille synnynnäisesti kuurosokeille kehollinen taktiisuus on varmin oppimisen, turvallisuuden ja kanssakäymisen väline (Wittich, Nicholas, & Damen, 2021; Ravenscroft & Damen, 2019). Tämän aistin tehokas käyttäminen edellyttää fyysistä läheisyyttä, mukautettua ympäristöä ja päteviä kanssakäymiskumppaneita. Arvioinnissa on siksi ratkaisevan tärkeää kuvata, miten kehollista taktiisuutta käytetään toiminnallisesti näkö- ja kuulovamman tasapainottamiseksi.

This chapter provides an overall introduction to observation of vision, hearing and the bodily-tactile sense as a basis for the functional assessment of deafblindness. The aim is to direct attention to how the senses

are used in everyday life, particularly in work with the indicators for observation.

Observation of sensory use may be demanding, as persons with suspected deafblindness often have complex disabilities. Observations in natural situations, possibly supplemented by interview, provide important information about how residual senses are used and compensate for one another.

3.1 Vision

Vision provides rapid and extensive information about the environment and is of great importance for communication, acquisition of information, orientation and independent mobility (Befring & Tangen, 2012). For persons with deafblindness, it is especially important to understand how any residual vision is used functionally in interaction with other senses.

Even small amounts of residual vision may be of great value for independence, communication and orientation, for example in perceiving light, contrasts or contours. At the same time, reduced vision may be energy-intensive to use and requires environmental adaptations. In functional deafblindness, hearing cannot fully compensate for visual impairment, which may lead to fragmented sensory impressions.

In assessment, it is therefore important to identify how vision is actually used in practice, also when both vision and hearing are reduced, and how the environment can best support the functional use of any residual vision.

3.2 Hearing

Hearing contributes to communication, orientation and understanding of the environment and may provide meaning and recognisability even when reduced. For persons with deafblindness, auditory functioning varies considerably, from total deafness to useful residual hearing (Mjønes, 2019).

When vision is also impaired, it becomes more difficult to interpret and locate sounds. Listening may then be demanding. Functional use of hearing is not static but may change over time and in different situations.

In the assessment of deafblindness, it is therefore important to focus on how hearing and listening skills are used in practice and what support is necessary to promote the functional use of residual hearing.

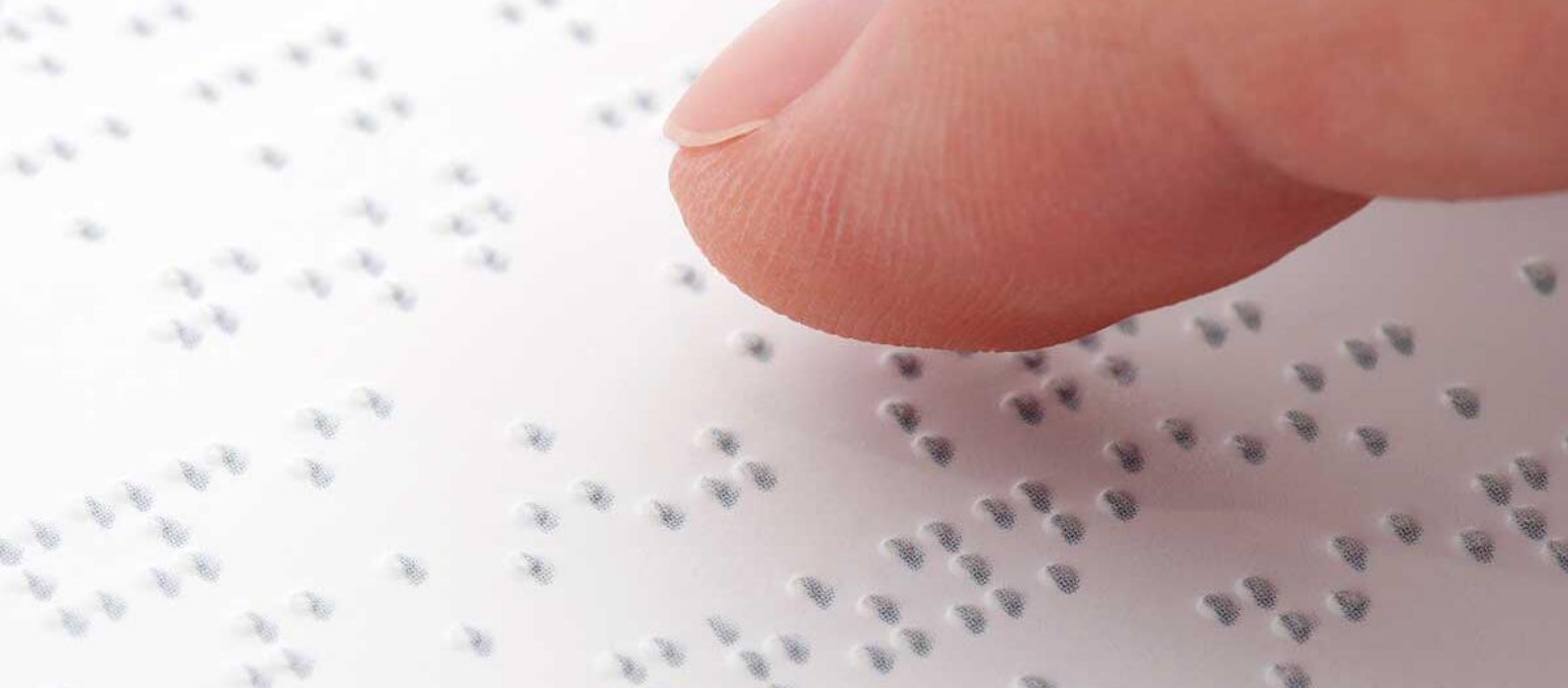
3.3 Bodily-tactile sense

When vision and hearing are so reduced that they cannot compensate for one

another, the bodily-tactile sense assumes a central role in communication and interaction, acquisition of information, and orientation (Nordens Velferdssenter, 2016; Andersen & Rødbroe, 2000).

The bodily-tactile sensory apparatus includes the processing of touch, pressure, vibration, temperature, pain and proprioception through the somatosensory system (Nicholas, 2021; Gallace & Spence, 2009). Through active touch and movement, bodily-tactile and haptic perception may provide structured and meaningful information about the environment (Nicholas, Johannessen, & van Nunen, 2019; Prytherch & McLundie, 2002).

For many persons with congenital deafblindness, the bodily-tactile sense is the most stable modality for learning, security and communication (Wittich, Nicholas, & Damen, 2021; Ravenscroft & Damen, 2019). Effective use of this sense presupposes physical proximity, adapted surroundings and competent communication partners. In assessment, it is therefore crucial to describe how the bodily-tactile sense is used functionally to compensate for visual and hearing loss.

Kuva: Mostphotos

4 Havainnoinnin käyttäminen menetelmänä

Havainnointia käytetään, kun arvioitava henkilö ei itse pysty kertomaan, miten hän käyttää aistejaan. Menetelmällä saadaan tietoa aistien toiminnallisesta käytöstä järjestelmällisten havaintojen avulla arjen tilanteissa. Materiaali sisältää lomakkeita, joissa on kuvattu havaintoindikaattorit, sekä lisätekstejä, joissa täsmennetään yksittäisten indikaattorien sisältöä.

Materiaali on kehitetty toiminnallisen kuurosokeuden tunnistamiseen, eikä se sisällä aistivammojen muiden seurausten kartoitusta. Tällaiset arvioinnit edellyttävät täydentävien arviointityökalujen käyttöä, kuten psykologisia arviointeja tai päivittäisten askareiden kartoitusta.

Kuva: Mostphotos

5 Lääketieteelliset ja henkilökohtaiset tiedot

Lääketieteelliset ja henkilökohtaiset tiedot muodostavat tärkeän pohjan toimintakyvyn arvioinnille. Tietoja voidaan käyttää arviointiprosessissa sekä valmistautumiseen että jäsenneltynä tarkistusluettelona.

Kaikessa henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä eli GDPR:ää. Tietoja tulee säilyttää turvallisesti, ja nimen sijaan olisi suositeltavaa käyttää mahdollisuuksien mukaan tapausnumeroa.

5.1 Suostumus

Lääketieteellisten ja henkilökohtaisten tietojen kerääminen edellyttää tietoon perustuvan suostumuksen saamista henkilöltä itseltään tai tämän lailliselta edustajalta. Sama pätee ääni- ja videotallenteiden käyttöön ja säilytykseen. Arvioija vastaa oman maansa sovellettaviin säännöksiin perehtymisestä ennen arvioinnin suorittamista.

5.2 Tapauksen tiedot

Tapausnumero:	
Henkilön asumistilanne ja päivittäiset toimet:	
Tapauksen ohjannut eteenpäin:	
Yhteyshistoria (milloin tapaus ohjattiin eteenpäin?):	
Tapaukseen liittyvän lääkärin nimi:	
Ketkä ovat osallistuneet arviointiin? (henkilö itse / vanhemmat / huoltajat / sukulaiset):	
Onko suostumus saatu? – Lääketieteellisten tietojen kerääminen – Video- ja äänitallenteiden ottaminen arviointiprosessin yhteydessä – Video- ja äänitallenteiden säilyttäminen	Valitse sovellettavat suostumukset: ☐ ☐ ☐

Seuraavat tiedot/asiakirjat ovat saatavilla:	– Kuuloon liittyvät tiedot – raportti, potilasasiakirjat – Näkökykyyn liittyvät tiedot – raportti, potilasasiakirjat – Magneettikuvaustutkimukset – Neuropsykologin lausunnot – Näkö- ja kuulovammaisten opetuksen asiantuntijoiden, kuurosokeiden opetuksen asiantuntijoiden, fysioterapeuttien, psykologien ja muiden vastaavien tekemät arvioinnit tai havainnot sekä läheisten tekemät havainnot – Mahdollinen lääkitys ja sen mahdolliset vaikutukset käyttäjän toimintakykyyn – Lyhyt kuvaus käyttäjän elämänhistoriasta ja nykytilanteesta, esimerkiksi tilannesuunnitelma

5.3 Lääketieteelliset tiedot

5.3.1 Diagnostiikka

Tässä kuvataan lääketieteelliset diagnoosit ja niiden toiminnalliset seuraukset. Esimerkiksi karsastuksessa näkökenttä kapenee ja kyky hahmottaa syvyysvaikutelmaa heikkenee, mikä johtaa usein motoriseen epävarmuuteen ja kömpelyyteen.

Kunkin diagnoosin kohdalla kannattaa kirjata ylös seuraavat asiat:

- Perustuuko diagnoosi klinisiin löydöksiin vai geneettisiin testeihin?
- Milloin diagnoosi tehtiin?
- Kuka diagnoosin teki?

Huomautus: Potilasasiakirjojen tulisi sisältää uusimmat tiedot. Jos päivitettyjä tai uusia tutkimuksia tarvitaan, ne tulee suorittaa. Kotiuttamisyhteenvedon tulee olla peräisin tutkimuksen tehneeltä lääkäriltä. Sen tulee sisältää lyhyt kuvaus tutkimuksessa tehdyistä johtopäätöksistä ja mahdollisesta hoidosta sekä tieto siitä, kuka vastaa jatkohoidosta. Tämä voi olla myös neurologi, fysioterapeutti, toimintaterapeutti tai muu asiantuntija.

Päädiagnoosi (esimerkiksi CHARGE-oireyhtymä, keskosuus jne.):	
Muut diagnoosit:	
Näkökyky	
Onko lääketieteellinen näkökyvyn diagnoosi tehty? (Kyllä / Ei / Jos kyllä, mikä?)	
Milloin on viimeksi suoritettu silmälääkärin tekemä silmätutkimus?	
Näöntarkkuus:	
Optiikka:	
Näkökenttä:	
Onko näköalan asiantuntija tai näkövammaisten opettaja suorittanut näkökyvyn arvioinnin? (Kyllä / Ei / Jos kyllä, mikä?)	
Käyttääkö henkilö silmälaseja, piilolinssijä tai muita näkemisen apuvälineitä (esimerkiksi valaistusta tms.)? (Jos käyttää, mitä? / Jos käyttää, missä määrin silmälaseja käytetään?)	☐ Mukautetut ohjelmistot tietokoneella, tabletilla tai puhelimella ☐ Optiset apuvälineet ☐ Lukutelevisio ☐ Lukulaite ☐ Tulkki ☐ Muut apuvälineet:
Näkörekisteri – onko henkilö rekisteröitynyt? (koskee maita, joissa on näkörekisteri)	
Kuulo	
Onko lääketieteellinen kuulodiagnoosi tehty? (Kyllä / Ei / Jos kyllä, mikä?)	
Milloin ja missä viimeisin kuulotesti tehtiin?	

Millainen kuulotesti oli kyseessä? (Audiologiset testit, kuten otoakustiset emissiot [OAE], puhdasääniaudiometria, leikkiaudiometria, havainnointiin perustuva audiometria, ASSR [auditory steady-state response, jatkuvaisvastetutkimus], ABR [aivorungon heräteväste], tympanometria jne.)	
Onko henkilöllä ollut toistuvia välikorvatulehduksia lapsuudessa?	
Käyttääkö henkilö kuulokojeita tai kuuloapuvälineitä? (esimerkiksi puheenvahvistinta jne.) (Jos käyttää, mitä? / Jos käyttää, minkä verran kuulokojeita käytetään?)	☐ Kuulokoje – yksi/kaksi ☐ Sisäkorvaistute – yksi/kaksi ☐ Keskustelunvahvistin ☐ Suoratoistin ☐ Tulkki ☐ Muu: _____
Kehollinen taktiilisuus – onko seuraavia havaittu tai tunnistettu:	
Kehollis-taktiilinen herkkyyys: kehollis-taktiilinen herkkyyys liittyy reaktioon, joka syntyy, kun henkilö on hyvin herkkä kosketukselle tai jonkin koskettamiselle.	
Kehollis-taktiilinen valikoivuus: Kehollis-taktiilisella valikoivuudella kuvataan reaktioiden vaihtelua silloin, kun henkilö käyttää tuntoaistiaan. Henkilö voi esimerkiksi suosia tai välttää tietynlaisia esineitä tai aineita/materiaaleja.	
Syntymähistoria (keskosuus, raskauden aikaiset ongelmat jne.):	

Sensorisen integraation vaikeudet: Aistien kyky vastaanottaa tietoa samanaikaisesti ja olla vuorovaikutuksessa keskenään. Esimerkiksi vain yhden aistin käyttäminen suunnattaessa huomiota johonkin.	
Onko epäilystä – aivoperäisestä näkövammasta (CVI) – kuulon käsittelyhäiriöstä (APD)?	
Onko henkilöllä motorisia haasteita ja/tai tasapaino-ongelmia? (kyllä / ei / ei tiedossa – jos kyllä, millä tavalla?)	
Onko tiedossa, että diagnoosi aiheuttaisi toisen etäisyysaistin heikkenemistä ja mahdollista vamman etenemistä toisessa aistissa? (Kyllä / Ei / Ei tiedossa)	
Tarvitaanko jatkotutkimuksia tai -arviointeja? (Kyllä / Ei / Ei tiedossa – jos kyllä, mitä?)	

5.4 Havaintoindikaattorit – ohjaava rakenne

Seuraavia ohjeita noudatetaan arvioitaessa, ovatko havaintoindikaattorit läsnä, osittain läsnä, ei läsnä vai merkityksettömiä:

- Läsnä: Kun havaintoindikaattoriin liittyvä käyttäytymismalli pystytään havainnoimaan. Tässä käyttäytymismallia tarkastellaan johdonmukaisena ja jatkuvana, eikä se määräydy sen yksittäisen asiayhteyden perusteella, jossa käyttäjä kulloinkin toimii.
- Osittain läsnä: Kun käyttäytymismalli pystytään havainnoimaan jossain määrin suhteessa havaintoindikaattoriin. Tämä tarkoittaa, että käyttäytymismalli on tilannesidonnainen ja että se voidaan havaita toisinaan ja tietyssä määrin. Tässä tapauksessa ympäristö on järjestettävä siten, että käyttäytymismalli tulee näkyväksi.
- Ei läsnä: kun mitään havaintoindikaattoriin liittyviä käyttäytymismalleja ei pystytä havainnoimaan.
- Ei merkityksellinen (–: ei sovellettavissa): Kun havaintoindikaattori ei ole sovellettavissa yksilöllisten tekijöiden – kuten fyysisten rajoitteiden tai muiden tilannekohtaisten tekijöiden – vuoksi. Jos henkilö on esimerkiksi kuuro, kuuntelukykyjen havaintoindikaattorien kohdalle merkitään, etteivät ne ole merkityksellisiä (–).

5.4.1 Kanssakäyminen ja vuorovaikutus

Kanssakäyminen ja vuorovaikutus	Läsnä	Osittain läsnä	Ei läsnä	-	Kommentit
KUULO					
Reagoiko henkilö ympäristön ääniin?					
Pystyykö henkilö matkimaan ääniä?					
Reagoiko henkilö nimeensä?					
Osallistuuko henkilö vuorotteluun äänten perusteella?					
Säätelökö henkilö ääntään tilanteen mukaan?					
Osallistuuko henkilö puhutulla kielellä käytävään keskusteluun?					
NÄKÖKYKY					

Pystyykö henkilö suuntaamaan huomionsa toiseen henkilöön katseellaan?					
Pystyykö henkilö ottamaan katsekontaktin?					
Lukeeko henkilö kasvojen ilmeitä?					
Pystyykö henkilö käyttämään näkökykyä kanssakäymisessä?					
Pystyykö henkilö käyttämään katsettaan muiden kanssa kommunikointiin etäältä?					
Pystyykö henkilö siirtämään katseensa avulla huomiotaan kumppanin ja yhteisen huomion kohteen välillä?					
Pystyykö henkilö lukemaan viestintää normaalissa valaistuksessa?					
KEHOLLINEN TAKTIILISUUS					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti yhteyden saamiseksi kumppaniin?					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti muiden aloitteiden seuraamiseksi?					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti itsensä ilmaisemiseen?					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti vuorottelussa (kuuntelijan ja puhujan roolit)?					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti esineen tutkimiseksi yhdessä kumppanin kanssa samalla kun huomio on suunnattu myös kumppaniin?					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti vuorovaikutukseen ja kanssakäymiseen useiden henkilöiden kanssa? (usean osapuolen keskustelut: keskustelun seuraaminen sivusta, aloitteen tekeminen, kuunteleminen)					

HUOMAUTUKSET / AISTIEN VÄLISEN TOIMINNALLISEN VUOROVAIKUTUKSEN ARVIOINTI	

Havaintokartta: Kanssakäyminen ja vuorovaikutus

Ennen havaintoa - vihreä

Havainnon jälkeen - punainen

Kanssakäyminen ja vuorovaikutus	Kuulo						Näkö							Kehollinen taktiilisuus						
Havaintohohde	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
Esiintyy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Esiintyy osittain	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Ei esiinny	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
-	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

5.4.2 Tiedonhankinta

Tiedonhankinta	Läsnä	Osittain läsnä	Ei läsnä	-	Kommentit
KUULO					
Reagoiko henkilö ympäristön ääniin?					
Reagoiko henkilö etäisiin ääniin aktiivisesti?					
Pystyykö henkilö tunnistamaan tuttuja kuulon perusteella?					
Tunnistaako henkilö tuttuina pidettyjä ääniä?					
Suuntaako henkilö huomionsa puhuvaan henkilöön kuulonsa avulla?					
NÄKÖ					
Kun henkilö istuu paikallaan, reagoiko näkökentässä oleviin visuaalisiin ärsykeisiin?					
Suuntaako henkilö katseensa eri esineisiin, kun ne asetetaan hänen eteensä?					
Tunnistaako henkilö liikkumattomia esineitä ja/tai henkilöitä?					
Pystyykö henkilö seuraamaan katseellaan esineitä tai henkilöitä liikuttamatta päätään?					
Tunnistaako henkilö kasvoja näköaistin avulla?					
Toimiiko henkilö annettujen visuaalisten tietojen perusteella?					
Lukeeko henkilö tietoja kaksiulotteisista kuvista?					

Tunnistaako henkilö visuaalisia yksityiskohtia kokonaisuuksista?					
Pystyykö henkilö muodostamaan visuaalisista yksityiskohdista kokonaisuuden?					
Reagoiko henkilö heikkoihin ja voimakkaisiin väreihin yhtä hyvin?					
Käyttääkö henkilö näköaistia ja käsiä samanaikaisesti, kun hän aikoo tarttua esineeseen?					
KEHOLLINEN TAKTIILISUUS					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti huomionsa suuntaamiseksi ympäristön esineisiin ja/tai henkilöihin?					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti esineen järjestelmälliseen tutkimiseen?					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti esineiden välisten yhtäläisyyksien ja erojen tunnistamiseen?					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti tiedon saamiseksi siitä, miten kaksi esinettä tai useampi esine sijaitsee suhteessa toisiinsa?					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti muiden henkilöiden tutkimiseen?					
Käyttääkö henkilö kehoallista taktiilisuutta aktiivisesti muiden henkilöiden kehoallisten ilmaisujen, tunteiden ja reaktioiden havaitsemiseen?					
Suuntaako henkilö huomionsa kehoallisen taktiilisuuden avulla, kun muut koskevat hänen kehoonsa?					

Havaintokartta: Tiedonhankinta

Ennen havaintoa - vihreä

Havainnon jälkeen - punainen

Tiedonhankinta	Kuulo					Näkö											Kehollinen taktilisuus						
Havaintokohde	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Esiintyy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Esiintyy osittain	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ei esiinny	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
-	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5.4.3 Suunnistautuminen ja itsenäinen liikkuminen

Suunnistautuminen ja itsenäinen liikkuminen	Läsnä	Osittain läsnä	Ei läsnä	-	Kommentit
KUULO					
Tunnistaako henkilö ympäristön kuulon perusteella?					
Pystyykö henkilö käyttämään kuuloaan eri suuntiin liikkumiseen?					
Suunnistautuuko henkilö lähiympäristön äänilähteiden perusteella?					
Suunnistautuuko henkilö etäisten äänten perusteella?					
Tutkiiko henkilö ympäristöä äänen ja kuulon perusteella?					
Suunnistautuuko henkilö kaikupaikannuksen avulla?					
NÄKÖ					
Pystyykö henkilö käyttämään näköaistiaan ympäristössä suunnistautumiseen?					
Suunnistautuuko henkilö paikasta toiseen pelkästään näköhavaintojen perusteella?					
Kulkeeko henkilö esteiden ympäri näköaistin avulla?					
Käyttääkö henkilö näköaistiaan pinnankorkeuden muutosten tunnistamiseksi?					
Pystyykö henkilö liikkumaan eri valaistuksessa?					
Pystyykö henkilö suunnistautumaan eri valonlähteiden aiheuttamaa epämukavuuden tunnetta?					

Pystyykö henkilö suunnistautumaan pimeässä näköaistin avulla?					
KEHOLLINEN TAKTIILISUUS					
Käyttääkö henkilö kehoista taktiilisuutta aktiivisesti ympäristön maamerkkien paikantamiseen?					
Käyttääkö henkilö kehoista taktiilisuutta aktiivisesti ympäristössä liikkumiseen?					
Käyttääkö henkilö kehoista taktiilisuutta aktiivisesti eri tilojen ja/tai ympäristöjen tunnistamiseen?					
HUOMAUTUKSET / AISTIEN VÄLISEN TOIMINNALLISEN VUOROVAIKUTUKSEN ARVIOINTI					

Havaintokartta: Suunnistautuminen ja itsenäinen liikkuminen

Ennen havaintoa - vihreä

Havainnon jälkeen - punainen

Suunnistautuminen ja itsenäinen liikkuminen	Kuulo						Näkö							Kehollinen taktiilisuus		
Havaintokohde	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Esiintyy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Esiintyy osittain	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ei esiinny	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
-	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kuva: Mostphotos

6 Aistien toiminnan arviointi

Tässä osiossa kootaan havainnot ja mahdolliset haastattelutiedot yhteen aistien toiminnan kokonaisvaltaiseksi, laadulliseksi arvioksi. Arviointi on yhteydessä pohjoismaisessa määritelmässä esitettyihin osa-alueisiin. Arvioinnissa tulee kuvata, miten aistivammojen yhdistelmä vaikuttaa toimintaan, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen.

6.1 Laadullinen kuvaus

Aistivamman seuraukset kuvataan havaintoindikaattorien perusteella, ja siihen kiinnitetään huomiota, miten aistit voivat korvata toisiaan.

Jos henkilö lakkaa käyttämästä näkö- ja/tai kuuloaistiaan silloin, kun kehollinen taktiilisuus aktivoituu, esimerkiksi tutkiessaan esineitä tai muissa tilanteissa, siitä lisätään kuvaus. Kuvaus perustuu siihen, miten tämä ilmenee henkilön toiminnassa ja käyttäytymisessä.

Kuvaile myös, vaikuttaako siltä, että henkilö käyttää jotakin aistia yhdessä ympäristössä mutta ei toisessa, esimerkiksi kotona koulun sijaan.

Kuvaile, miten aistivammojen yhdistelmä vaikuttaa henkilön jaksamiseen. Vaikuttaako aistivamma henkilön saamiin mahdollisuuksiin ja kykyyn osallistua sosiaaliseen elämään aktiivisesti?

Kehollisen taktiilisuuden toimintakyvyn arvioinnin yhteydessä voi olla hyödyllistä pohtia seuraavia asioita:

- Missä määrin tai millä tavalla henkilö käyttää kehollista taktiilisuuttaan?

- Missä määrin henkilön arvioidaan kykenevän vastaanottamaan, havaitsemaan ja jäsentämään kehollis-taktilisia aistiärsyksiä järjestelmällisellä tavalla?

Onko olemassa erityisiä edellytyksiä, jotka voivat vaikuttaa kehollisen taktilisuuden arviointiin?

6.2 Arvioijan arvio

Kokonaisarvion perusteella määritetään, katsotaanko henkilöllä olevan kuurosokeusvamma ja tarvitaanko jatkoarviointia, seuranta tai tukitoimia.

Kuva: Mostphotos

7 Haastattelumenetelmän käyttö

Haastattelua käytetään silloin, kun arvioitava henkilö pystyy itse kertomaan, miten hän käyttää näköaistia, kuuloa ja kehoallista taktiilisuuia arjessaan. Haastattelu muodostaa pohjan aistien toiminnallisen käytön arvioinnille kanssakäymisessä, tiedonhankinnassa sekä suunnistautumisessa ja itsenäisessä liikkumisessa.

Ennen haastattelua tulee hankkia asiaankuuluvat lääketieteelliset ja henkilökohtaiset tiedot. Jos pelkät lääketieteelliset tiedot riittävät kuurosokeuden toteamiseen, toimintakyvyn arviointi ei usein ole tarpeen. Haastattelua käytetään silloin, kun tästä ei saada yksiselitteisiä vastauksia.

Haastatteluopas on ammatillinen tukityökalu, jota voi käyttää vapaasti. Arvioija valitsee olennaiset kysymykset, mukauttaa niiden järjestystä ja muotoilee kysymykset siten, että arvioitavan henkilön on helppo ymmärtää ne. Haastattelu tulee järjestää rauhallisessa ympäristössä ja siinä tulee varata riittävästi aikaa, taukoja ja tilaa pohdinnalle.

Kuva: Mostphotos

8 Lääketieteelliset ja henkilökohtaiset tiedot

Lääketieteelliset ja henkilökohtaiset tiedot muodostavat tärkeän pohjan toimintakyvyn arvioinnille. Tietoja voidaan käyttää arviointiprosessissa sekä valmistautumiseen että jäsenneltynä tarkistusluettelona.

Kaikessa henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä eli GDPR:ää. Tietoja tulee säilyttää turvallisesti, ja nimen sijaan olisi suositeltavaa käyttää mahdollisuuksien mukaan tapausnumeroa.

8.1 Suostumus

Lääketieteellisten ja henkilökohtaisten tietojen kerääminen edellyttää tietoon perustuvan suostumuksen saamista henkilöltä itseltään tai tämän lailliselta edustajalta. Sama pätee ääni- ja videotallenteiden käyttöön ja säilytykseen. Arvioija vastaa oman maansa sovellettaviin säännöksiin perehtymisestä ennen arvioinnin suorittamista.

8.2 Tapauksen tiedot

Tapausnumero:	
Henkilön asumistilanne ja päivittäiset toimet:	

Tapauksen ohjannut eteenpäin:	
Yhteyshistoria (milloin tapaus ohjattiin eteenpäin?):	
Tapaukseen liittyvän lääkärin nimi:	
Ketkä ovat osallistuneet arviointiin? (henkilö itse / vanhemmat / huoltajat / sukulaiset):	
Onko suostumus saatu? – Lääketieteellisten tietojen kerääminen – Video- ja äänitallenteiden ottaminen arviointiprosessin yhteydessä – Video- ja äänitallenteiden säilyttäminen	Valitse sovellettavat suostumukset: ☐ ☐ ☐
Seuraavat tiedot/asiakirjat ovat saatavilla:	– Kuuloon liittyvät tiedot – raportti, potilasasiakirjat – Näkökykyyn liittyvät tiedot – raportti, potilasasiakirjat – Magneettikuvaustutkimukset – Neuropsykologin lausunnot – Näkö- ja kuulovammaisten opetuksen asiantuntijoiden, kuurosokeiden opetuksen asiantuntijoiden, fysioterapeuttien, psykologien ja muiden vastaavien tekemät arvioinnit tai havainnot sekä läheisten tekemät havainnot – Mahdollinen lääkitys ja sen mahdolliset vaikutukset käyttäjän toimintakykyyn – Lyhyt kuvaus käyttäjän elämänhistoriasta ja nykytilanteesta, esimerkiksi tilannesuunnitelma

8.3 Lääketieteelliset tiedot

8.3.1 Diagnostiikka

Tässä kuvataan lääketieteelliset diagnoosit ja niiden toiminnalliset seuraukset. Esimerkiksi karsastuksessa näkökenttä kapenee ja kyky hahmottaa syvyysvaikutelmaa heikkenee, mikä johtaa usein motoriseen epävarmuuteen ja kömpelyyteen.

Kunakin diagnoosin kohdalla kannattaa kirjata ylös seuraavat asiat:

- Perustuuko diagnoosi kliinisiin löydöksiin vai geneettisiin testeihin?
- Milloin diagnoosi tehtiin?
- Kuka diagnoosin teki?

Huomautus: Potilasasiakirjojen tulisi sisältää uusimmat tiedot. Jos päivitettyjä tai uusia tutkimuksia tarvitaan, ne tulee suorittaa. Kotiuttamisyhteenvedon tulee olla peräisin tutkimuksen tehneeltä lääkäriltä. Sen tulee sisältää lyhyt kuvaus tutkimuksessa tehdyistä johtopäätöksistä ja mahdollisesta hoidosta sekä tieto siitä, kuka vastaa jatkohoidosta. Tämä voi olla myös neurologi, fysioterapeutti, toimintaterapeutti tai muu asiantuntija.

Päädiagnoosi (esimerkiksi CHARGE-oireyhtymä, keskosuus jne.):	
Muut diagnoosit:	
Näkökyky	
Onko lääketieteellinen näkökyvyn diagnoosi tehty? (Kyllä / Ei / Jos kyllä, mikä?)	
Milloin on viimeksi suoritettu silmälääkärin tekemä silmätutkimus?	
Näöntarkkuus:	
Optiikka:	
Näkökenttä:	
Onko näköalan asiantuntija tai näkövammaisten opettaja suorittanut näkökyvyn arvioinnin? (Kyllä / Ei / Jos kyllä, mikä?)	

Käyttääkö henkilö silmälaseja, piilolinsejä tai muita näkemisen apuvälineitä (esimerkiksi valaistusta tms.)? (Jos käyttää, mitä? / Jos käyttää, missä määrin silmälaseja käytetään?)	☐ Mukautetut ohjelmistot tietokoneella, tabletilla tai puhelimella ☐ Optiset apuvälineet ☐ Lukutelevisio ☐ Lukulaite ☐ Tulkki ☐ Muut apuvälineet:
Näkörekisteri – onko henkilö rekisteröitynyt? (koskee maita, joissa on näkörekisteri)	
Kuulo	
Onko lääketieteellinen kuulodiagnoosi tehty? (Kyllä / Ei / Jos kyllä, mikä?)	
Milloin ja missä viimeisin kuulotesti tehtiin?	
Millainen kuulotesti oli kyseessä? (Audiologiset testit, kuten otoakustiset emissiot [OAE], puhdasääniaudiometria, leikkiaudiometria, havainnointiin perustuva audiometria, ASSR [auditory steady-state response, jatkuvaisvastetutkimus], ABR [aivorungon heräteväste], tympanometria jne.)	
Onko henkilöllä ollut toistuvia välikorvatulehduksia lapsuudessa?	
Käyttääkö henkilö kuulokojeita tai kuuloapuvälineitä? (esimerkiksi puheenvahvistinta jne.) (Jos käyttää, mitä? / Jos käyttää, minkä verran kuulokojeita käytetään?)	☐ Hearing aid – one / two ☐ CI – one / two ☐ Conversation amplifier ☐ Streamer ☐ Interpreter ☐ Other: _____

Kehollinen taktiilisuus – onko seuraavia havaittu tai tunnistettu:	
Kehollis-taktiilinen herkkyys: kehollis-taktiilinen herkkyys liittyy reaktioon, joka syntyy, kun henkilö on hyvin herkkä kosketukselle tai jonkin koskettamiselle.	
Kehollis-taktiilinen valikoivuus: Kehollis-taktiilisella valikoivuudella kuvataan reaktioiden vaihtelua silloin, kun henkilö käyttää tuntoaistiaan. Henkilö voi esimerkiksi suosia tai välttää tietynlaisia esineitä tai aineita/materiaaleja.	
Syntymähistoria (keskosuus, raskauden aikaiset ongelmat jne.):	
Sensorisen integraation vaikeudet: Aistien kyky vastaanottaa tietoa samanaikaisesti ja olla vuorovaikutuksessa keskenään. Esimerkiksi vain yhden aistin käyttäminen suunnattaessa huomiota johonkin.	
Onko epäilystä – aivoperäisestä näkövammasta (CVI) – kuulon käsittelyhäiriöstä (APD)?	
Onko henkilöllä motorisia haasteita ja/tai tasapaino-ongelmia? (kyllä / ei / ei tiedossa – jos kyllä, millä tavalla?)	
Onko tiedossa, että diagnoosi aiheuttaisi toisen etäisyysaistin heikkenemistä ja mahdollista vamman etenemistä toisessa aistissa? (Kyllä / Ei / Ei tiedossa)	

Tarvitaanko jatkotutkimuksia tai - arviointeja? (Kyllä / Ei / Ei tiedossa – jos kyllä, mitä?)	

Kuva: Mostphotos

9 Haastattelun pohjalta tehtävä arviointi

9.1 Näkökyky

- Milloin huomasit, että sinulla on näkökykyyn liittyviä ongelmia?
- Onko näkökykysi muuttunut kahden viime vuoden aikana?
- Käytätkö kuulon ja/tai tuntoaistin tukena visuaalisia menetelmiä?
- Miten näkövamma vaikuttaa arkeesi?

Miten henkilö itse kokee näkönsä toiminnan (ja soveltuvien osien) miten hänelle läheiset henkilöt sen kokevat, mikäli heitä on haastateltu)?	
Onko jotakin, mitä henkilö pystyy näkemään tietyissä tilanteissa mutta ei toisissa? (esimerkiksi pimeässä, häikäisevässä valossa tai sekavassa ympäristössä)	
Edellytyksiä, jotka voivat vaikuttaa näkökyvyn arviointiin? Päivittäinen vointi, jaksaminen jne.	

9.2 Kuulo

- Milloin huomasit, että sinulla on kuuloon liittyviä ongelmia?

- Onko kuulosi muuttunut kahden viime vuoden aikana?
- Käytätkö näkö- ja/tai tuntoaistin tukena kuuloon perustuvia menetelmiä?
- Miten kuulovamma vaikuttaa arkeesi?

Miten henkilö itse kokee kuulonsa toiminnan (ja soveltuvin osin miten hänelle läheiset henkilöt sen kokevat, mikäli heitä on haastateltu)?	
Henkilön tietoisuus omasta äänenkäytöstään (sen tietäminen, milloin hän puhuu liian kovaa tai liian hiljaa jne.)	
Edellytyksiä, jotka voivat vaikuttaa kuulon arviointiin? Päivittäinen vointi, jaksaminen jne.	

9.3 Kehollinen taktiisuus

- Millä tavalla käytät kehollista taktiisuutta arjessasi?
- Mitä tuntoaistiin perustuvia menetelmiä käytät arjessasi?
- Ovatko tuntoaistiin perustuvat menetelmät näkö- vai kuuloaistin tukena? Jos ovat, millaisissa tilanteissa käytät niitä?
- Muuttuuko tuntoaistin käyttö eri tilanteissa? (vuodenaika, päivittäinen vointi, vuorokaudenaika, valaistus jne.)
- Onko kehollisen taktiisuuden käyttö muuttunut kahden viime vuoden aikana?

Miten henkilö itse kokee kehollisen taktiisuuden toiminnallisen käytön (ja soveltuvin osin miten hänelle läheiset henkilöt sen kokevat, mikäli heitä on haastateltu)?	
Missä määrin henkilö on tietoinen oman kehollisen taktiisuutensa käytöstä (kokemuksen perusteella)?	

Onko henkilöllä käytössään teknisiä apuvälineitä tuntoaistiin perustuvaa tukea varten? Jos on, miten usein niitä käytetään?	☐ Pistekirjoitusnäyttö yhdessä tietokoneen, tabletin tai puhelimen kanssa ☐ Tulkki ☐ Muu
Onko olemassa erityisiä edellytyksiä, jotka voivat vaikuttaa arvioitavan henkilön kehollisen taktiilisyyden arviointiin? Päivittäinen vointi, jaksaminen jne.	

9.4 Kanssakäyminen ja vuorovaikutus

9.4.1 Yleiset kanssakäymiseen ja vuorovaikutukseen liittyvät kysymykset

Mitä viestintämuotoa käytät?	☐ Viittomakieli ☐ Puhuttu kieli ☐ Tuntoaistiin perustuvat viestintämuodot ☐ Mitä niistä?
Käytätkö useita viestintämuotoja yhdessä?	Jos käytät, kuvaile niitä:
Mitä viestintätapoja suosit kahdensivisissä keskusteluissa?	
Pystytkö seuraamaan kahdenkeskistä keskustelua ilman vaikeuksia?	
Minkä edellytysten on täytyttävä, jotta pystyt keskustelemaan yhden henkilön kanssa? (tuttu henkilö, tuttu murre, tuttu aihe, ääni- ja valaistusolosuhteet, asettelu, mukautukset, apuvälineet)	
Mitä viestintätapoja suosit usean henkilön välisissä keskusteluissa?	

Minkä edellytysten on täytyttävä, jotta pystyt keskustelemaan usean henkilön kanssa? (osallistujien lukumäärä, ääni- ja valaistusolosuhteet, asettelu, mukautukset, apuvälineet)	
Pystytkö seuraamaan keskustelua kolmen tai neljän hengen ryhmässä ilman vaikeuksia?	
Mitä etäviestintämuotoja suosit?	☐ Sähköposti ☐ Tekstiviestit ☐ Posti ☐ Puhelin ☐ Sosiaalinen media ☐ Muut viestintävälineet ☐ Muu:
Millaisissa olosuhteissa, esimerkiksi apuvälineiden tai mukautusten avulla, pystyt käyttämään näitä etäviestintämuotoja?	
Asioita, jotka keskustelukumppanin tulee ottaa huomioon kanssakäymisessä:	☐ Vuorottelu ☐ Palaute ☐ Aiheen vaihto ☐ Huomion suuntaaminen ☐ Muu:
Onko sinulla haasteita kanssakäymisessä muiden henkilöiden kanssa aistivammasi vuoksi?	

9.4.2 Näkökyky

Miten näkökyky vaikuttaa kykyysi viestiä?	
Pystytkö käyttämään näköaistia seuraavissa viestinnän muodoissa?	
Viittomakielen lukeminen?	Jos kyllä, millä etäisyydellä se toimii parhaiten?
Huulilta lukeminen?	Jos kyllä, millä etäisyydellä se toimii parhaiten?
Ilmeiden lukeminen?	Jos kyllä, millä etäisyydellä se toimii parhaiten?
Kasvojen erottaminen toisistaan puhujan tunnistamiseksi?	Jos et näe puhujan kasvoja, pystytkö silti ymmärtämään, mitä hän sanoo?
Kanssakäyminen useiden henkilöiden kanssa samanaikaisesti?	
Videopuhelujen käyttäminen?	
Sen havaitseminen, milloin keskustelussa tapahtuu muutoksia tai aihe vaihtuu?	
Käytätkö näkökykyä vuorotteluun keskusteluissa?	
Pystytkö siirtämään huomiosi useiden henkilöiden välillä tai ihmisen ja esineen välillä helposti keskustelun aikana?	
Pystytkö viestimään sekä lukemaan kehonkieltä ja ilmeitä normaalisti valaistussa huoneessa?	
Pystytkö säilyttämään katsekontaktin muihin henkilöihin?	

9.4.3 Kuulo

Miten kuulo vaikuttaa kykyysi viestiä?	
Pystytkö käyttämään kuuloa seuraavissa viestinnän muodoissa?	
Puhutun kielen havaitseminen?	Jos pystyt, kummat toimivat paremmin: korkeat vai matalat äänet?
Miltä etäisyydeltä kuulet parhaiten?	
Pystytkö erottamaan murteita toisistaan ja ymmärtämään niitä?	
Huomaatko, milloin on sinun vuorosi puhua keskustelussa (vuorottelu)?	
Huomaatko äänessä vivahteita, kuten ironia, huumori tai mielialan vaihtelut?	
Pystytkö osallistumaan kanssakäymiseen usean henkilön kanssa samanaikaisesti?	
Pystytkö viestimään puhelimen välityksellä?	
Pystytkö matkimaan kuulemiasi ääniä?	
Kun kuulet jotakin, varmistatko sen?	
Huomaatko, kun joku puhuttelee sinua nimeltä?	
Pystytkö pitämään keskittymisen pitkäkestoisesti samalla tasolla keskusteluissa, joissa käytetään ääntä?	
Pystytkö säätlemään äänesi voimakkuutta kuulosi avulla niin, että se mukautuu tilanteeseen?	

9.4.4 Kehollinen taktiisuus

Miten kehollinen taktiisuus vaikuttaa kykyysi viestiä?	
Käytätkö tuntoaistia seuraavissa viestinnän muodoissa?	
Viittomakielen lukeminen?	Jos käytät, onko se ensisijainen väline?
Haptisen viestinnän käyttäminen?	
Näkö- ja/tai kuuloaistin tukena?	
Aiheen vaihtumisen havaitseminen tuntoaistiin perustuvissa keskusteluissa?	
Vivahteiden, kuten huumorin tai ironian, havaitseminen?	
Osallistuminen usean osapuolen keskusteluihin? (huomion siirtäminen useiden keskustelukumppanien välillä saman keskustelun aikana)	
Käytätkö tuntoaistiasi yhteyden saamiseksi ja ottamiseksi muihin?	
Pystytkö havaitsemaan muiden aloitteita tuntoaistin avulla?	
Otatko tuntoaistin aktiivisesti käyttöön keskusteluissa, sekä kuunnellessasi että puhuessasi?	

9.5 Tiedonhankinta

9.5.1 Yleisiä kysymyksiä tiedonhankinnasta

Mitä tiedotuskanavia käytät mieluiten?	☐ Radio ☐ Sanomalehdet ☐ Televisio ☐ Äänilehti ☐ Internet-pohjaiset kanavat ☐ Pistekirjoituslehti ☐ Muu:
Mitä apuvälineitä tai muita mukautuksia tarvitset näiden tietokanavien käyttämiseen?	
Mitä apuvälineitä/palveluita käytät turvallisuus- ja hälytystarkoituksiin?	Perustuvatko ne: ☐ Kuuloon? ☐ Näköaistiin? ☐ Tuntoaistiin? ☐ Niiden yhdistelmiin?
Miten saat tietoa yhteiskunnasta, paikallisyhteisöstä, ympäristön kuvauksista jne.?	☐ Tulkki/opas ☐ Henkilökohtainen avustaja ☐ Tukiyhteyshenkilö/tukihenkilö ☐ Luku- ja sihteeristöapu ☐ Muu, kuvaile:

9.5.2 Näkökyky

Miten näkökyky vaikuttaa kykyysi kerätä tietoa ympäristöstä?	
Pystytkö käyttämään näkökykyäsi seuraaviin toimintoihin?	☐ Television katsominen? ☐ Lukeminen? ☐ Tiedon löytäminen Internetistä? ☐ Ympäristöstä saatavan tiedon havaitseminen, kuten tien löytäminen / suunnistaminen tutuissa ja vieraissa ympäristöissä?
Kun istut paikallasi, reagoitko ympäristösi näkövaikutelmiin?	
Katsotko eri esineitä, kun ne asetetaan eteesi?	
Pystytkö tunnistamaan henkilöitä tai esineitä, kun ne ovat paikallaan (eivät liiku)?	
Käytätkö näköaistia yleiskuvan saamiseksi seuraamalla ympäristösi liikettä?	
Tunnistatko kasvoja pelkästään näköaistin avulla?	
Pystytkö lukemaan tietoa kaksiulotteisista kuvista?	
Tunnistatko visuaalisia yksityiskohtia kokonaisuuksista?	
Pystytkö yhdistämään visuaaliset yksityiskohdat kokonaisuudeksi?	
Kummanlaiset värit erotat paremmin: haaleat vai voimakkaat?	

9.5.3 Kuulo

Miten kuulo vaikuttaa kykyysi kerätä tietoa ympäristöstä?	
Pystytkö käyttämään kuuloasi seuraaviin toimintoihin?	☐ Radion kuunteleminen? ☐ Musiikin kuunteleminen? ☐ Luennon/kurssin seuraaminen?
Kuuletko ovikellon ja puhelimen?	
Reagoitko ympäristön ääniin?	
Kuuletko etäältä tulevia ääniä?	
Pystytkö tunnistamaan läheisiäsi pelkän kuuloaistin perusteella?	
Kun kuulet äänen, pystytkö tunnistamaan, mikä ääni on kyseessä ja oletko kuullut sen aiemmin?	
Kun joku puhuu, pystytkö keskittymään sanottavaan asiaan ja puhujaan?	

9.5.4 Kehollinen taktiisuus

Miten kehollinen taktiisuus vaikuttaa kykyysi kerätä tietoa ympäristöstä?	
Pystytkö käyttämään tuntoaistiasi seuraaviin toimintoihin?	☐ Kirjallisen aineiston lukeminen? ☐ Tiedon saaminen tuntoaistin avulla päiväsuunnitelmien/kalenterien tms. välityksellä? ☐ Yleiskuvan saaminen välittömästä ympäristöstäsi?
Käytätkö tuntoaistia aktiivisesti huomiosi suuntaamiseksi ympäristön esineisiin ja henkilöihin?	
Käytätkö tuntoaistia aktiivisesti esineiden tutkimiseen?	
Käytätkö tuntoaistia aktiivisesti esineiden välisten yhtäläisyyksien ja erojen tunnistamiseen?	
Käytätkö tuntoaistia aktiivisesti esineiden ja paikkojen välisten tilasuhteiden ymmärtämiseen?	
Käytätkö tuntoaistia aktiivisesti muiden henkilöiden tutkimiseen?	
Käytätkö tuntoaistia aktiivisesti muiden henkilöiden kehollisten ilmaisujen ja reaktioiden havaitsemiseen?	
Käytätkö tuntoaistia aktiivisesti sen havaitsemiseen, kun muut henkilöt koskettavat omaa kehoasi?	

9.6 Suunnistaminen ja itsenäinen liikkuminen

9.6.1 Yleiset liikkumiseen liittyvät kysymykset

Mitä aistia käytät ensisijaisesti suunnistautumisessa ja liikkumisessa?	☐ Näköaisti ☐ Kuulo ☐ Tuntoaisti ☐ Useiden aistien yhdistelmä – kuvaile:
Millaisia mukautuksia tarvitset?	☐ Valaistus ☐ Maamerkit/kiintopisteet (näkö-, tunto- tai kuuloaistilla havaittavat)
Käytätkö valkoista keppiä, opaskoiraa tai opasta?	
Osaatko suunnistaa sisätiloihin vieraissa paikoissa?	☐ ilman opasta ☐ oppaan kanssa
Osaatko suunnistaa sisätiloihin vieraissa paikoissa?	☐ ilman opasta ☐ oppaan kanssa
Käytätkö julkista liikennettä, ja jos käytät, missä olosuhteissa?	
Miten kuljet kotona ja kodin ulkopuolella järjestettäviin harrastuksiin ja sieltä takaisin?	

9.6.2 Näkökyky

Miten näköaisti vaikuttaa kykyysi suunnistautua ympäristössä?	
Miten käytät näköaistia, kun liikut vieraassa maastossa?	
Miten käytät näköaistia, kun liikut tutussa maastossa?	
Pystytkö havaitsemaan ympäristön esteitä näköaistin avulla?	

Pystytkö käyttämään näköaistia tiedon saamiseksi edessä olevasta pinnasta (tasainen/epätasainen)?	
Pystytkö käyttämään näköaistia tiedon saamiseksi ympäristön korkeuseroista?	
Pystytkö käyttämään näköaistia seuraavissa paikoissa suunnistautumiseen?	
Tutut ympäristöt, esimerkiksi kotona?	
Vieraat ympäristöt?	
Osaatko suunnistaa tilassa näköaistin avulla?	
Toimiiko näkösi riittävän hyvin, jotta pystyt liikkumaan vaihtelevissa valaistusolosuhteissa vapaasti?	
Pystytkö suunnistautumaan ilman valon aiheuttamaa epämukavuutta?	
Pystytkö suunnistautumaan pimeässä näköaistin avulla?	

9.6.3 Kuulo

Miten kuulo vaikuttaa kykyysi suunnistautua ympäristössä?	
Käytätkö kuuloa liikenteessä suunnistautumiseen?	
Käytätkö suunnistautumiseen ja liikkumiseen muita kuuloon perustuvia menetelmiä?	
Tutkitko alueita ja suunnistatko siellä kuuntelemalla ja käyttämällä omaa ääntäsi (kaikupaikannus)?	
Tunnistatko ympäristön käyttämällä kuuloasi?	
Suunnistaudutko kohti äänilähteitä?	
Käytätkö kuuloaistia apuna suunnistautumisessa?	
Käytätkö kuuloaistia etäisiä ääniä kohti suunnistautumiseen?	

9.6.4 Kehollinen taktilisuus

Miten kehollinen taktilisuus vaikuttaa kykyysi suunnistautua ympäristössä?	
Pystytkö tunnistamaan pintoja tuntoaistin avulla liikkuessasi?	
Miten tasapainosi mielestäsi toimii liikkumisen tai suunnistautumisen aikana?	
Tarvitsetko liikkumiseen apuvälineitä, kuten valkoista keppiä, opaskoiraa tai opasta?	
Käytätkö tuntoaistiin perustuvia merkkejä, kun liikut tutuissa ympäristöissä?	
Miten muodostat yleiskuvan uusista ympäristöistä?	
Käytätkö tuntoaistia aktiivisesti maamerkkien löytämiseen ympäristöstä?	
Käytätkö tuntoaistia aktiivisesti ympäristössä liikkumiseen?	
Käytätkö tuntoaistia aktiivisesti eri tilojen ja ympäristöjen tunnistamiseen?	

9.7 Terveys

Miten aistivammojen yhdistelmä vaikuttaa omasta mielestäsi terveyteesi? Onko sinulla jotakin luettelossa mainituista ongelmista, ja ovatko ne mielestäsi yhteydessä aistivammojen yhdistelmään?	• Päänsärky • Lihasjännitys ja -kipu • Ahdistus ja epävarmuus • Huimaus/tasapaino-ongelmat/horjuminen • Muut merkittävät terveyteen liittyvät tekijät • Energiankulutus ja voima
Miten väsyminen vaikuttaa näkökykyysi? Miten pystyt toipumaan niin, että näköaisti alkaa taas toimia?	
Miten väsyminen vaikuttaa kuuloosi? Miten pystyt toipumaan niin, että kuulo alkaa taas toimia?	
Miten väsyminen vaikuttaa tuntoaistiisi? Miten pystyt toipumaan niin, että tuntoaisti alkaa taas toimia?	
Miten aistit (näköaisti, kuulo ja kehollinen taktilisuus) toimivat mielestäsi yhdessä, kun väsyvät?	

9.8 Henkilön oma kokemus

- Henkilöt, joilla on aistivammojen yhdistelmä, kertovat, että he kuulevat puheen mutta eivät saa siitä selvää. He näkevät mutta eivät voi luottaa näkemäänsä täysin. Heidän on siksi vaikea hahmottaa ympäristössä tapahtuvia asioita, jolloin he voivat kokea jäävänsä yhteisön ulkopuolelle. Missä määrin tunnistat itsesi tästä kuvauksesta?

- Kuurosokeat henkilöt, joilla on aistivammojen yhdistelmä, kertovat usein, etteivät he pysty seuraamaan keskusteluja. He kertovat myös, että henkilöitä saapuu paikalle yllättäen ja että kokonaistilanne hämärtyy helposti, kun paikalla on useita henkilöitä. Missä määrin tunnistat itsesi tästä kuvauksesta?

- Kuurosokeudelle on ominaista, että näkökyky ja kuulo pystyvät korvaamaan toisensa vain vaivoin. Monet kuulevat tai näkevät mielestään huonommin silloin, kun näkökyky ja kuulo eivät pysty korvaamaan toista aistia. Missä määrin tunnistat itsesi tästä kuvauksesta?

- Kuurosokeat henkilöt, joilla on aistivammojen yhdistelmä, kertovat usein, että kanssakäyminen, tiedon kerääminen ja suunnistautuminen on vaikeaa tilanteissa, joissa on paljon taustamelua. Missä määrin tunnistat itsesi tästä kuvauksesta?

Kuva: Mostphotos

10 Aistien toiminnan arviointi

Lopuksi haastattelu tiivistetään aistien toiminnan laadulliseksi arvioksi, joka jäsenellään pohjoismaisen määritelmän osa-alueiden mukaisesti. Arviossa tulee kuvata, miten aisteja käytetään, miten ne voivat korvata toisiaan ja miten tämä vaikuttaa toimintaan ja osallistumiseen.

10.1 Laadullinen kuvaus

Kuvaile aistivammojen yhdistelmän seurauksia, ympäristöjen ja tilanteiden välistä vaihtelua sekä vaikutuksia voimavarojen käyttöön ja sosiaaliseen osallistumiseen.

10.2 Arvioijan arvio

Haastattelun perusteella määritetään, katsotaanko henkilö kuurosokeaksi ja tarvitaanko jatkoarviointia, neuvontaa tai tukitoimia.

Kuva: Mostphotos

Lähdeluettelo

Andersen, K., & Rødbroe, I. (2000). *Identifikation af medfødt døvblindhed – et diagnosticeringsmateriale*. Aalborg, Denmark: Videnscenter for Døvblindefødte.

Befring, E., & Tangen, R. (2012). *Spesialpedagogikk* (5th ed.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Gallace, A., & Spence, C. (2009). The cognitive and neural correlates of tactile memory. *Psychological Bulletin, 135*(3), 380–406.
<https://doi.org/10.1037/a0015325>

Mjønes, R. (2019). We hear with our brains. In M. Creutz et al. (Eds.), *Hvis du kan se det, kan du understøtte det – En bok om taktilt språk* (pp. 48–53). Sweden: Nordic Welfare Centre.

Nicholas, J. (2021). Understanding the tactile system. In T. Hartshorne et al. (Eds.), *CHARGE syndrome* (2nd ed., pp. 77–87). San Diego, CA: Plural Publishing.

Nicholas, J. T., Johannessen, A. M., & van Nunen, T. (2019). *Tactile working memory scale – A professional manual*. Sweden: Nordic Welfare Centre.

Nordic Welfare Centre. (2016). *Nordic definition of deafblindness*. <https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/03/nordic-definition-of-deafblindness.pdf>

Prytherch, D., & McLundie, M. (2002). So what is haptics anyway? *Research Issues in Art, Design and Media, 2*, 2–11.

Ravenscroft, J., & Damen, S. (2019). The challenge of identifying deafblindness. *British Journal of Visual Impairment, 37*(2), 77–80. <https://doi.org/10.1177/0264619619847016>

Wittich, W., Nicholas, J., & Damen, S. (2021). Living with deafblindness during COVID-19. *British Journal of Visual Impairment, 40*(3), 487–499. <https://doi.org/10.1177/02646196211002887>

Translator's note: Terminology has been normalised consistently throughout the document in British English. The phrase "bodily-tactile sense" has been used throughout as the standard rendering of "kroppslig-taktil sans", and "functional assessment" has been used consistently for "funksjonell utredning".

Tietoa julkaisusta

Pohjoismainen kuurosokeuden toimintakyvyn arviointimateriaali

ISBN: 978-91-89787-23-0

DOI: 10.52746/YXBM9339

Julkaisija: Pohjoismainen hyvinvointikeskus

© syyskuu 2026

Kirjoittajat: Annika Maria Johannessen, Lone Rømer Jensen, Bettina Kastrup Pedersen, Cathrine Olesen, Louise Hassing, Karina Højbjerg Seiler, Odd-Erik Madsen, Kirsten Frandsen, Gøran Andreas Gregor Caspian Forsgren and Rasmus Hougaard Pedersen

Projektijohtaja: Göran Forsgren, Rasmus Hougaard Pedersen

Toimittaja: Göran Forsgren

Julkaisija: Samuel Engblom

Taitto: Maija Markkula

Kuvat: Mostphotos

Viittaa raporttiin: Johannessen, A. M., Rømer Jensen, L., Kastrup Pedersen, B., Olesen, C., Hassing, L., Højbjerg Seiler, K., Madsen, O.-E., Frandsen, K., Forsgren, G. A. G. C., & Hougaard Pedersen, R. (2026). *Pohjoismainen kuurosokeuden toimintakyvyn arviointimateriaali*. Pohjoismainen hyvinvointikeskus.

<https://doi.org/10.52746/PRJM4928>

Pohjoismainen hyvinvointikeskus

Box 1073, SE-101 39 Stockholm

Visit address: Svensksundsvägen 11A

Tel: +46 8 545 536 00

info@nordicwelfare.org

Pohjoismainen hyvinvointikeskus

Kaisaniemenkatu 13 A

FI-00100 Helsinki

Telephone: +358 20 741 08 80

info@nordicwelfare.org